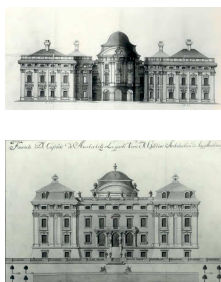

**NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV**

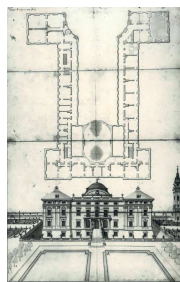
Dědictví a současnost

Významné akce obnovy a nálezy památkové péče v Jihomoravském kraji

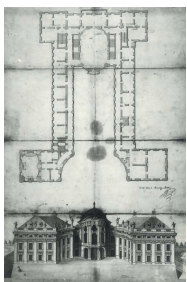
Zámek Slavkov

Návrh fasády podle D. Martinelliho z počátku 18. století, reprodukce z archivu NPÚ, ÚOP v Brně.

Návrh fasády, signoval hrabě Václav Antonín z Kaunic a Rietbergu (1711–1794), reprodukce z archivu NPÚ, ÚOP v Brně.

Význam stratigrafického průzkumu na příkladu fasády zámku ve Slavkově u Brna

V polovině 13. století bylo na místě stávajícího barokního zámku postaveno opevněné kamenné sídlo řádu německých rytířů, komenda byla v té době největším řádovým objektem na Moravě. Zdivo komendy se nachází ve střední části severního křídla zámku a je součástí dnešní zámecké budovy. Masivní zdivo souběžně se severním křídlem a zdivo kruhové věže bylo odkryto pod povrchem nádvoří při úpravě povrchu nádvoří v roce 1996. Řád německých rytířů zde působil téměř 200 let, do roku 1411. V následujícím období měly zásadní vliv na město Slavkov husitské války, v roce 1425 došlo k vyplenění Slavkova a pravděpodobně i komendy.

Počátkem 16. století koupili slavkovské panství Kounicové, kteří jej vlastnili více než 400 let. Koncem 16. století byl na základech komendy postaven renesanční zámek čtyřkřídlého půdorysu s arkádami a mohutnou hranolovou věží. Koncem 17. století pověřil Dominik Ondřej z Kounic bavorského stavitele Enrica Zuccallioho a Domenica Martinelliho vypracováním plánů na přestavbu renesančního zámku na reprezentativní sídlo. Oba návrhy respektovaly tehdejší půdorys zámku s uzavřeným nádvořím, přestavba zámku byla zahájena podle plánů Domenica Martinelliho. Roku 1703 bylo dokončeno západní křídlo zámku včetně můstku do zahrady, pravděpodobně byla založena i obě podélná křídla. Další fáze výstavby pokračovala v roce 1731 za Maximiliána Oldřicha z Kounic. Italský architekt Ignác Valmaggini upravil původní Martinelliho plány, v roce 1732 byl pověřen stavbou zámku stavitel Václav Petrucci. Během stavby byl změněn původní koncept stavby uzavřeným nádvořím, východní křídlo bylo otevřeno do stran. Vzniklo tak velkolepé sídlo s hloubkově orientovaným čestným dvorem. Vnitřní nároží jihovýchodního i severozápadního rizalitu obou křídel zámku je vytvářeno do půlkruhu, který má protějšek v protilehlém severním a jižním křídle předzámčí. Předzámčí postavené v letech 1728–1766 na půlkruhovém půdorysu uzavírá nádvoří na východní straně. Tato realizovaná úprava je signovaná na plánech půdorysů zámku a předzámčí i fasád Václavem Antonínem z Kaunic a Rietbergu, kancléřem Marie Terezie, Leopolda II., Josefa II. a Františka II. Stavba zámku byla dokončena v roce 1769.

oprava fasády zámku ve Slavkově u Brna byla zahájena v roce 2003 opravou fasády jižního křídla předzámčí, které bylo v havarijním stavu a pohledově se uplatňuje z Palackého náměstí. Z předchozí etapy opravy fasád zahájené v 50. letech 20. století se zachovalo monochromní provedení fasády předzámčí v okrovém odstínu, pod tímto nátěrem byl pohledově patrný nátěr lomený bílý. Také archivní fotografie z archivu NPÚ, ÚOP v Brně a z archivu Historického muzea Slavkov u Brna zachycují monochromní provedení fasád obou křídel předzámčí, z černobílých fotografií je patrný nátěr světlého odstínu.

Tyto poznatky nás vedly k provedení sondážního stratigrafického průzkumu, který by vedl ke zjištění primární barevné úpravy a určení charakteru historických omítkových vrstev fasád předzámčí. V rámci průzkumu bylo provedeno cca 20 sond v ploše fasády, nalezeny byly primární omítkové vrstvy s fragmenty barevných úprav, zejména v ploše profílce korunní římsy, atiky a hlavic pilástrů. Byly odebrány vzorky k laboratorní analýze. Průzkum prokázal, že fasády objektů předzámčí prošly minimálně jednou radikální a několika dílčími stavebními úpravami. Primární vrstvy byly tvořeny velmi kvalitní pevnou omítkou, pojevou vysokohydraulickým pojivem, případně románským cementem. Plnivem byl křemičitý písek. Pravděpodobně byly i příměsí cihelné drtě do omítky. Původní omítka byla povrchově upravena lazením a na jejím povrchu byl vápenný nátěr ve dvojnásobném odstínu. Na plastických žláncích byl žlutě okrový nátěr, na pasivních plochách pak nátěr v odstínu lomené bílé. V celkovém barevném rozvrhu byly bílé plochy minoritní, nacházely se na vpadlých výplních mezi pilástry, okolo okenních šambrán, v ploše atiky a na pozadí za kuželkovou balustrádu.

Severní křídlo zámku před opravou v roce 2003. Ve vnitřním rohu severní fasády severního křídla zámku a západní fasády severního rizalitu, kde nebyla dokončena oprava fasády prováděná ve 20. století, byly odebrány vzorky omítkových vrstev.

Detail omítkových vrstev – profílce korunní římsy na nároží jižního křídla předzámčí. Na fotografii je patrná primární omítková vrstva překrytá vrstvou omítek z 20. století.

Mikrofoto nábrusu – zkoumané vzorky odebrané ve vnitřním rohu severní fasády severního křídla zámku a západní fasády severního rizalitu, tedy v místě, kde nebyla dokončena oprava fasády prováděná ve 20. století

Po provedení průzkumu omítek a fasádních nátěrů předzámčí jsme stáli před zásadním rozhodnutím, zda přistoupit k provedení barevných odstínů podle jeho výsledků nebo zohlednit stávající řešení barevnosti fasád hlavního objektu zámku a tomuto řešení přizpůsobit i barevnost předzámčí např. nátěrem monochromním podle archivních fotografií. V 50. letech 20. století, kdy proběhla první fáze oprav fasád vnitřního nádvoří zámku a jižní fasády jižního křídla, včetně jižního rizalitu, bylo zvoleno provedení základních ploch fasády v růžovém odstínu, aktivní plochy v odstínu pískovém. V následující etapě prováděné v 70. letech 20. století bylo opraveno západní průčelí západního křídla zámku a severní fasáda severního křídla. Odstíny byly barevně upraveny, základní plochy fasády byly terakotové a aktivní prvky okrové. I tato nejednotnost barevného provedení odstínů nás vedla k otázce, jak pojednat barevnost fasád celého areálu, předzámčí i hlavního objektu. Barevné řešení fasád v červeně-okrovém provedení bylo všeobecně akceptované veřejností laickou i odbornou.

K vyjasnění tohoto problému byly provedeny odběry vzorků omítkových vrstev a povrchové úpravy na hlavní zámecké budově. Vzorky byly odebrány v severovýchodním vnitřním rohu severní fasády severního křídla zámku a západní fasády severního rizalitu, tedy v místě, kde nebyla dokončena oprava fasády prováděná ve 20. století a kde bylo možné předpokládat dochované autentické omítkové a barevné vrstvy. Vzorky byly odebrány v ploše polopatru pod korunní římsou z tektonických prvků i z pasivních ploch a byly laboratorně prozkoumány shodnou metodou jako vzorky odebrané na předzámčí. Ve zkoumaných vzorcích byly v primární poloze zjištěny nátěry dvou barevností, bílý vápenný nátěr a žluto-okrové vápenné nátěry. Na pasivní ploše zrcadla byl zjištěn bílý vápenný nátěr, v ploše zrcadla a vnitřním kládí byl zjištěn žluto-okrový vápenný nátěr na bílém podkladovém nátěru. Na profílce okenní šambrány a nadokenní římsy pod korunní římsou byl nalezen žluto-okrový nátěr přímo na omítku. Průzkumem bylo potvrzeno, že nejstarší barevnost fasád zámku i předzámčí byla v provedení žluto-okrovém, na základě výsledků stratigrafického průzkumu jsme zvolili změnu barevnosti fasád.

Provedení průzkumu bylo také zjištěno, že během opravy fasád zámku i předzámčí v roce 1951 a následně v 70. letech 20. století došlo nejen ke změně barevnosti v kombinaci terakota s pískovým nebo okrovým odstínem, ale také k velkému úbytku primárních omítkových vrstev, které byly nahrazeny omítkami novými. Plastická primární omítek kopírovala speciálně vyrobené tvárané cihly, které vytvářely profílce korunní římsy. Na těchto tvárkách se nacházely fragmenty velmi tenké omítkové vrstvy, která místy přecházela v hustý vápenný pačok s barevnou povrchovou úpravou. Nové vápenocementové omítky nerespektovaly plasticitu a profílce původních omítek, byly místy silně 2–3 cm a původní profílce překrývaly. Původní plasticitu a profílce omítek pozměnily. Silná vrstva novodobých omítek a pozdější cementové vyspárky již neumožňují vrátit zpět původní profílce a plasticitu omítek. Oprava fasád zámku ve Slavkově u Brna byla ukončena v roce 2013.

Autortext: Ing. arch. Jana Firbasová

Červeně-okrová barevnost fasád z 20. století.

Literatura, podklady:

- Z. Matulíková, Stratigrafický průzkum barevných a omítkových vrstev fasády objektu předzámčí, zámek Slavkov u Brna, Brno 2003
- T. Bayerová, K. Bayer, Slavkov u Brna – státní zámek, průzkum vzorku omítky z exteriéru, Litomyšl 2003
- T. Bayerová, Doplnění průzkumu, Slavkov u Brna, zámek, mikroskopický průzkum povrchových úprav z exteriéru, Litomyšl 2003
- Jan Eliáš, Slavkov u Brna, Předzámčí, stavebně-historický průzkum, Brno 1999
- Fr. Vícha, Nález komendy řádu německých rytířů ve Slavkově u Brna, čas. Umění 4/86
- Fr. Vícha, Stavebně historický průzkum na státním zámku Slavkov u Brna, výsledky a možné využití, čas. Památky a příroda 1990